

Orotsjar

APN

Orotsjar, ið eru eitt litú tungusk-mansjurskt fólk, búa við ánnu Tumnin á Khabarovsk-leiðini, í smábýgdum nærhendis Sovjetskaja Gavan og stutt frá Komsomolsk-na-Amure.

Í 1897 vóru orotsjar bert 351 í tali. Smábýgdir teirra — 2 og 3 hús í hvørji — lógu spjaddar, fleiri tiggju og hundrad kilometrar imillum teirra.

Í 18. öld búað nakrir orotsjar við De-Kastrivikina norðan fyri ánnu Tumnin. Í 1786 mætti hin gitni franski landakanningarmaðurin J. F. La Pérouse har orotsjum, ið livdu av laksaveiði. Teir búað í timbursmáttum um summar-ið, men hinumegin vikina høvdu teir grívið sær djúpar holur at búa í um veturin. Ið er harður um tær leiðirnar. Kleði teirra vóru seymað úr fiskaskreðu, selsskinni og hundsskinni. Umframit laksaveiði og annan fiskiskap fingust teir við dýraveiði á landi og sjógv. Orotsjar, sigur La Pérouse, vóru blíðir at koma til, høvdu virðing fyri gomlum fólk, vóru erligir friðarmenn og vóru góðir við börnini; menninir virdu konufólkini einki minni enn seg sjálvar og gjørdi óngar handils-sáttmálar við fremmandar, uttan at konurnar høvdu eftirlíkað. Ferðamenn fingi góða og samliga móttøku. »Óngastaðni í heiminum hitir tú betri fólk«, skrivaði La Pérouse um orotsjar, afturkomin av drúgvum ferðum um knøtt-in.

Í 19. öld flutti hesin bólkurin av orotsjum, ið alla tíðina hevði havt samband við høvuðsbólkin av skyldmönnum sínum, eitt sindur vestur-effir og settust niður við Kisi-vatnið nærhendis ánni Nisjnij Amur. Føðina vunnu teir sær við áirnar, ið renna í vatnið.

Har veiddu teir áarfisk og dýr á landinum. Men um várið og summarið vóru tey øll aftur við De-Kastrivikina og liv-bjargaðu sær har tær ársins tíðirnar. Talið av fólk í hesum norðanbólkj var í 1897 umleið 70.

Navnið »orotsja« kemur av orðinum »oroka« ella »oro«, t. e. »bjarnahvølpur«. Fornar sagnir telja ættarliðini »frá björnini«. Ein leivd av hesi trúgv eru bjarnahøgtíðirnar, ið orotsjar og skyldmenn teirra enn halda.

Í 1897 vórdur taldar meira enn 30 bygdur. Býlini vóru úr nævur. Holurnar, ið La Pérouse segði frá, vóru nú ikki.

Í endanum av 19. öld fóru orotsjar at fáa sær timburhús eftir russiskum siði. Jarnkom-fýrar og gólv úr víði vóru brátt at siggja ikki bara nærhendis Imperatorskaja Gavan, men eisini í avbyggingum við ánnu Tumnin. Nærhendis hús-unum bygdu orotsjar sær hjálpar á høgari grund til turran fisk og annan mat og amboð.

Veidiamboðini vóru skutlar, fellur og gorn. Hetta gjørdur teir alt sjálvir; umframit keyptu teir nóttir frá fólkunum við Amur-ánnu. Um vetrarnar veiddu menn elg, björn, síbirska hjort og rádyr. Sobel, kolonok, hemralín og tilik dýr veiddu teir fyri skinnini, ið vórdur seld. Afturimóti fingi teir kleði, metalamboð, mjøl osfr. Úr kópaskinni gjørdur teir sær pløgg, brúktu tað til at leggja upp undir skíður, og nakað varð selt.

Orotsjar eru meinkunnugir í náttúruni uttan um seg. Teir hava skil á veðrinum og kenna leiðirnar hjá dýrunum. Teir eru treystir á landinum og djarvir skilamenn á báti. Ti er tað lætt at skilja, at fyrstu fremmandu kanninga-menninir, ið komu á hesar leiðir, máttu biðja orotsjar sær til hjálpar.

Orotsjar vóru eins og nógv onnur asiatsk fólk animistar; teir trúðu á andar í náttúruni, í djórum og vøkstrum.

Orotsjar høvdu eins og aðrir bólkur um Amurleiðina ymsar fornar siðir í sambandi við björnina. Siðirnar høvdu ikki bert samband við sjálva veiðina; teir fangaðu björnina og høvdu hana innistongda við hús í nøkur ár, og so varð hon hátíðarliga dripin eftir nógvum fornum siðum og reglum. Um hesa høgtíð kom vanliga nógv fólk saman, skyldfólk og kunningar hittust, menn søgdu frá søgum, tey høvdu spøl fyri, og tey høvdu hundakappingar og aðrar ítíttir til gamans. Tá björnir so var dripin, ótu tey kjótið. Skóltur og bein vórdur væl goymd, og ymsar gávur vórdur lagdar hjá; hildið var, at björnir livnaði aftur og fór til »harrar tajgunnar« við gáv-unum.

Orotsjar handlaðu við ult-sjar og nanajtsar, og frá endanum av 19. öld, við russar. Orotsjar høvdu nógv samband við russarnar, sum tá settust niður um hesar leiðir, og høvdu stóran bítishandil við teir.

Frá russiskum bóndum og hermonnum, ið komu har eystur at búa, kom ymist nýtt, ið áður ikki hevði verið kent, til orotsjanna, t. d. eld-vápn, grønmetisvelting o. a. Orotsjar lærdu seg skjótari enn onnur fólk við Nisjnij Amur at tosa russiskt. Teir tóku við russiskum siði í nógvur mátar. Eitt nú við kleðum víðvikjandi; mann-fólkíð fyrr enn konufólkíð. Børnini fingi russisk navn. Tó eru ættarnavnini enn alfofast teirra egnu upprunaligu (Akunka, Namunka, Mulinka o. o.) Undan kollveltingini leiði russiska fyrisitingin litúð í, hvussu orotsjar bæddust. Skúlar og læknarøkt vistu teir einki um.

Eftir kollveltingina í 1917 broyttust kor orotsjanna stór-liga. Í 1920-1930-árunum fluttu fólk úr smábýgdum og einbýli í stórra bygdur, har

teir valdu bygdar-sovjetir og bygdu skúlar og sjúkrahús og handilsbúðir. Í 1930-árunum stovnaðu teir orotsjiskan kolk-hos, og sum sama mundið varð gjørdur sjeyáarskúli og vistarhús fyri orotsjiskar skúla-nemningar. Í 1940 vóru 320 orotsjar í kolkhosinum. Í hesum sama kolkhosi arbeiddu eisini russar, evenkar, ultsjar og aðrir. Hetta hevði stóran týdning fyri framgongdina hjá tjóðskaparligu smábólkunum; eisini teir orotsjar, sum áður høvdu búið í fjarskotnum avbyggingum á tajguni, gjørdust limir í kolkhosinum. Í orotsja-skúlan gingu ikki bara børn, men eisini vaksin, ið áður ikki høvdu lært at lesa og skriva.

Lærarnir gjørdi nógv fyri at bota um reinføri. Skúlin gjørdi unga fólkíð bógvið til at fara í hægri lærustovnar. Orotsjaskúli við 10 ára skúlagongd er nú í byggingi Uska (Orotsjiskaja) í tígulsteinshúsum við tveimum hæddum. Í skúlahúsunum er eisini etnografiskt framsýningarsavn. Undir leiðini á skúla-num stendur vistarhúsið við trimum hæddum. Orotsjar, ið áður hava verið nemningar í

hesum skúla, er nú lærarar og vegleiðarar har. Læraraútbúgving hava teir fingið í Khabarovsk og aðrastaðni. Orotsjiskir ungdomurin allur fær nú útbúgving í 8-10. flokka skúla. Tey eru øll køn í russiskum máli. Nógv av teimum ungu, serstakliga tey, ið hava gjørt hertænastu í Sovjetska herinum, fara burtur í býir at fáa sær starv; tey fara t. d. til Sovjetskaja Gavan, Khabarovsk ella Komsomolsk-na-Amure. Onnur fáa sær arbeiði heima.

Hin tekniska øldin er eisini komin til orotsjanna. Arbeiðið á kolkhosinum verður mekaniserað meira og meira fyri hvørt ár. Fiskivinnan eisini. Meginparturin av orotsjunum, sum eftir manntalningu í 1970 eru eitt sindur meira enn 1000 í tali, arbeiðið í kolk-hosinum Usku. Teir arbeiða har við nýggjum og hóskandi amboðum. Nógvir orotsjar fara skip, aðrir eru mekanikarar á ravmagnsstøðum. Dagliga liv orotsjanna er nú nakað sum hjá russisku grannum teirra.

A. Smoljak..

Úr danska blaðnum AKTUELT:

Alle både ud fra Klaksvig

Protest mod trawl-forsøg

Alle Klaksvigs kystfiskere vil seje i protest til Thorshavn. Anledningen: Planer om forsøgs-fiskeri med trawl på den færøske landsokkel.

Klaksvig-fiskerne — 410 ialt som hovedsageligt fisker med line i farvandene lige ved kysten fra små både — protesterer mod trawlerens ødelæggende fangstmetoder.

Ligeegyldigt hvad de lærde siger, er det vor mening, at de mænd, der har haft kyst-fiskeriet som erhverv har den bedste grund til at understrege

faren i planerne, siger de vrede fiskere.

Baggrunden for forsøgene er, at færøske trawlere frygter at blive forvist fra islandske farvand, og at man vil undersøge mulighederne for at klare sig bedre, hvis Færøerne til gengæld også udvider fiskerigrænsen til 50 sømil. På forhånd menes fiskerigdommen omkring øerne dog at være alt for ringe. Vi fisker med line, og det virker ikke ødelæggende som trawl gør, hedder det i Klaksvig-protesten.

Tryggingarsambandið FØROYAR

Føroya Kríggstrygging	Tlf. 1090
Føroya Sjóvátrygging	- 1090
Føroya Brunatrygging	- 1098
Føroya Vanlukkutrygging	- 1466

Vit tryggja:

Bátar, skip, vørur, hús, innbúgv, akfør o. a.

Føroyingar eiga at tryggja í landsins egnu trygging.

Spinnið í Gøtu

tygum fáa gott tógv, og skjóta avgreiðslu.

Vit keypa óvaskaða og vaskaða ull og selja øll sløg av føroyskum tógvi.

TØTINGARVIRKID

v/ Ólavur Gregersen — tlf. 20 í Gøtu

FÆRØSK MARGARINE

Vita No 1

VITAMINISERET

FÆRØSKT PRODUKT

FINT PRODUKT

Føroya Sparikassi

Við sínum 16 deildum runt landið er sparikassin nú førur fyri at veita fólk mangan betri servise enn áður. Um tygum ynskja, at vit tygara vegna skulu gjalda t. d. skatt eina ferð um mánaðin, farið so bert í sparikassan. Hetta og annað slíkt gera vit uttan at tað kostar tygum nakað.

Hava tygum pening til avlops, farið tá í sparikassan við hesum peningi, tí hjá okkum innistendur hesin trygging, tygum uppnáa hægstu rentu m. a. av tí at vit framvegis tilskriva rentu tver ferðir árliga (hetta hava vit altíð gjørt).

Tann, sum eigur pening í sparikassanum, hevur harvið fyrimum víðvikandi lániðmøguleikum. Hann ella hon kann tá fáa tey bíligu lánini við teirri longu frádráttartíðini.

Setið tygum eins og mong onnur hýruna og lönina inn í sparikassan, fólksins peningastovn, sum harvið eisini er tygara peningastovnur.

Við heilsu

FØROYA SPARIKASSI